PSIHOLOGIJA,
2001, 3-4, 305-324

UDK 159.942.6.072

Skala ljubavnih stavova (LAS): Rezultati inicijalne primene u Jugoslaviji*

BOJAN TODOSIJEVIĆ
Tavankut

ALEKSANDRA ARANČIĆ
Centar za socijalni rad, Subotica

SNEŽANA LJUBINKOVIĆ
Škola za učenike sa oštećenim sluhom, Subotica

Rad predstavlja rezultate inicijalne primene Skale ljubavnih stilova (LAS, Hendrick & Hendrick, 1986) u Jugoslaviji. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 127 ispitanika iz Subotice, mahom adolescentnog uzrasta. Ispitana je faktorska struktura skale, analizirane relacije između LAS subskala, kao i relacije sa teorijski relevantim bihejvioralnim korelatima stavova prema ljubavi. Urađena je takođe i ekstenzivna ajtem-analiza, na osnovu koje je predložena zamena osam izvornih ajtema. Rezultati ukazuju da je Jugoslovenska inicijalna primena i adaptacija skale uspešna, te da se revidirana LAS skala može koristiti kao validan instrument za procenu šest stilova ljubavi: Eros, Agape, Manija, Pragma, Storge i Ludus.

Ključne reči: LAS skala, ljubav, faktorska analiza, polne razlike.

Akademska psihologija dugo nije pokazivala posebnu ljubav prema ljubavi kao istraživačkom problemu. Međutim, tokom poslednje dve decenije došlo je do pravog procvata istraživanja na temu ljubavi, kako po broju publikacija, tako i razvoju raznorodnih istraživačkih programa. Jedan od rezultata takvog razvoja je i pojava većeg broja skala i upitnika namenjenih operacionalizaciji i merenju različitih stavova prema ljubavi, ljubavnih stilova, ili dimenzija ljubavi. Ilustrativni

---

* Ranija verzija rada je prikazana na X kongresu pshihologa Jugoslavije, u Petrovcu, septembra 1997.

primeri su Rubinove (Rubin, 1970) skale sviđanja-ljubavi (love-liking scales), skala Stavova prema ljubavi Knoksa i Sporakovskog (npr. Hinkle i Sporakowski, 1975), "Ljubavna skala" Munroa i Adamsa (Munro & Adams, 1978), Bardisov "Erotometar" (Bardis, 1978), kao i Sternbergova "Triangularna skala ljubavi" (Triangular Love Scale, Sternberg, 1986, 1987, 1997).

Među najzanimljivijim i najčešće korišćenim skalama je i Skala ljubavnih stavova (Love attitude Scale Ù LAS, Hendrick & Hendrick, 1986, 1989, 1992, 1993). LAS skala je razvijena na osnovu Lijeve (Lee, 1973) tipologije ljubavnih stilova. Hendrik i Hendrik su se usmerili na tri primarna i tri sekundarna ljubavna stila, predložena od Lija. Primarni ljubavni stilovi su Eros (romantična, strasna ljubav), Ludus (ljubav kao igra, donekle manipulativna ljubav), Storge (ljubav kao prijateljstvo). Sekundarni ljubavni stilovi su Manija (opsesivno zavisna, posesivna ljubav), Pragma ('racionalna' ljubav, tipa 'spisak za pijacu'), i Agape (nesebična, samoodricajuća ljubav) (Hendrick & Hendrick, 1986). Sekundarni ljubavni stilovi su zamišljeni kao kombinacija parova primarnih stilova, tako da Manija predstavlja kombinaciju Erosa i Ludusa, Pragma je kombinacija Storge i Ludusa, a Agape Erosa i Stroge. Sekundarni stilovi su zamišljeni kao kvalitativno bitno drugačiji od primarniuh stilova koji ih grade. Prema ovom viđenju, dakle, ne postoji jedna vrsta ljubavi, nego više različitih tipova (Hendrick & Hendrick, 1996).

Hendrik i Hendrik su kroz seriju istraživanja razvili LAS skalu, koja sadrži po sedam ajtema za svaki od šest ljubavnih stilova. Rezultati faktorske analize su potvrdili relativno jednostavnu faktorsku strukturu, tj. empirijsku zasnovanost razlikovanja tih šest ljubavnih stilova. Pokazalo se da su skale relativno nezavisne (najveća korelacija je obično između Agape i Manije, oko r=.30), kao i da su zadovoljavajuće unutrašnje konzistentnosti (Alfa koeficijenti pouzdanosti su obično između .70 i .80). Takođe, LAS skale su pokazale i određeni stepen prediktivne validnosti, kroz predikciju niza drugih mera stavova prema ljubavi i indikatora 'ljubavnog ponašanja' (love behavior) (Hendrick & Hendrick, 1986, 1989).

U ovom radu izveštavamo o rezultatima inicijalne primene LAS skale u Jugoslaviji. Ispitana je faktorska struktura skale, analizirane relacije između LAS subskala, kao i relacije sa teorijski relevantim bihevioralnim korelatima stavova prema ljubavi. Urađena je takođe i ekstenzivna ajtem-analiza, na osnovu koje predlažemo zamenu manjeg broja originalnih ajtema za korišćenje u revidiranoj LAS skali za Jugoslaviju.

Ovakva analiza nije relevantna samo kao jedna psihometrijska vežba. Ispitivanje međukulturnih sličnosti i razlika u stavovima prema ljubavi je od značaja za sam razvoj teorija o ljubavi, posebno za razlikovanje relativno univerzalnih i više kulturno-specifičnih aspekata ljubavi.

Metod

Istraživanje i ispitanici

LAS skala je bila jedan od instrumenata primenjenih u istraživanju sprovedenom uproleće 1997. godine, u okviru vannastavnog kursa iz Socijalne psihologije, na Otvorenom univerzitetu u Subotici.

Deo ispitanika su činili sami polaznici kursa, a ostatak podataka su oni sakupili davanjem upitnika kolegama u svojim školama, te svojim prijateljima ili članovima porodice. Uzorak je komparabilan uzorcima iz mnogih srodnih studija, iako ne može biti govora o reprezentativnosti. Ukupno je bilo 127 ispitanika, od kojih 74 ženskog pola. Prosečna starost ispitanika je 18.5 godina, a opseg je od 15 do 42 godine. Preovlađuju ispitanici adolescentnog uzarsta: 81 odsto ispitanika je staro između 17 i 19 godina.

Instrumenti

LAS skala (Hendrick & Hendrick, 1986) prevedena je na srpski jezik za potrebe ovog istraživanja. Skala se sastoji od 42 ajtema, po sedam za svaku od šest subskala. Skala je Likertovog formata, sa 5 stepeni ne/slaganja (1 označava potpuno slaganje, 5 označava potpuno neslaganje).

Pri prevodu skale nastojalo se ostati koliko je god moguće blisko originalnoj sadržini stavki. Sistematsko odstupanuje je učinjeno sa terminom '*lover*', koji je prevođen kao 'partner(ka)', zbog specifične konotacije termina 'ljubavnica(k)'. Pošto stavke skale sadrže niz idiomatskih izraza koji su specifični za kulturu gde je skala razvijena, očekivali smo da će se neke od stavki pokazati kao psihometrijski slabe u novom kulturnom kontekstu. Zbog toga je za svaku od subskala formulisano po nekoliko dodatnih ajtema, upotrebljavajući izraze specifičnije za naš jezik. Dakle, u prevodu izvornih ajtema se težilo doslovnosti, a pri generisanju alternativnih ajtema se težilo funkcionalnoj ekvivalenciji.

U upitnik je bio uključen i niz stavki u vezi s različitim aspektima ljubavnog ponašanja, ili romantičnim iskustvima, što je takođe preuzeto od Hendrika i Hendrika (Hendrick & Hendrick 1986). Na primer, ispitanici su pitani za broj ljubavnih partnera u dosadašnjem iskustvu, te za zadovoljstvo sopstvenim ljubavnim životim. Upitnik je sadržao i niz pitanja u vezi s osnovnim socio-demografskim pokazateljima (starost, pol, obrazovanje roditelja).

Ispitanici su dobili uobičajene instrukcije za popunjavanje LAS skale, naime da odgovore na pitanja imajući na umu svog sadašnjeg partnera, a ukoliko ga trenutno nemaju, onda imajući na umu svoju najskoriju prethodnu vezu.

Rezultati

Faktorska analiza izvornih LAS ajtema

Prvo izveštavamo o rezultatima faktorske analize originalnih LAS ajtema. Pri analizi pratili smo metod korišćen od originalnih autora (Hendrick & Hendrick, 1986), kako bi se maksimizirala verovatnoća replikacije njihovih rezultata. Solucija sa zadatih šest faktora objašnjava 44.9% varijanse cele skale, što je vrlo slično rezultatima drugih studija (Hendrick & Hendrick, 1986).[1]

Međutim, ni u originalnoj ni u Varimax rotiranoj poziciji, faktori nisu replicirali svih šest originalnih LAS dimenzija.

Eros skala je najvernije reprodukovana (Faktor 2), sa relativno visokim zasićenjima na svih sedam Eros ajtema (između .32 i .72). Međutim, na ovom faktoru se javljaju i tri Manija ajtema sa zasićenjima iznad .35.

Ludus (Faktor 5) je nešto slabije reprodukovana dimenzija, sa zasićenjima od .23 do .64. Ovaj faktor takođe sadrži nekoliko ajtema sa drugih skala (Eros, Manija, Agape).

Storge (Faktor 4) faktor je definisan sa pet 'svojih' ajtema sa značajnim zasićenjima (.51 do .71). Preostala dva Storge ajtema (16 i 17) sa nultim zasićenjima, kreiraju poseban 'dual' faktor (Faktor 6).

Većina *Pragma* ajtema saturira Faktor 3, sa zasićenjima između .33 i .70. Kao i u prethodnim slučajevima, i ovaj faktor sadrži nekoliko ajtema koji 'pripadaju' drugim subskalama.

Manija i *Agape* su konvergirali ka jednom zajedničkom faktoru (Faktor 1), pri čemu Agape ajtemi imaju nešto viša zasićenja (od .32 do .69) nego Manija (od .32 do .58).

Poslednji, šesti faktor je definisan prvenstveno sa dva Storge ajtema (16 i 17), ali i sa nekoliko ajtema drugih subskala, sa nižim zasićenjima.

Ovaj deo analize je zaključen konstatacijom da eksplorativna faktorska analiza LAS skale nije u potpunosti potvrdila postojanje očekivanih šest dimenzija ljubavnih stilova. Najveće je odstupanje u faktorskoj konvergenciji Agape i Manija stilova, i u pojavi dual-faktora sa dva Storge ajtema. Suštinski jednaki rezultati se dobijaju ukoliko se izvrši Oblimin rotacija faktora.

---

[1] Ni Katelov skri-test (Cattell, 1966) ni Guttman-Keiserov kriterijum ne ukazuju da šest faktora treba zadržati u analizi. Skri-test sugerira tri faktora, dok je čak 14 faktora sa ajgen vrednostima iznad jedinice.

Takođe se pokazalo da je nemoguće razdvojiti Agape i Maniju čak i ako se u faktorsku analizu unesu samo te dve subskale i nametne dvofaktorsko rešenje. Svaki od tako definisanih faktora ponovo sadrži kombinaciju Agape i Manija ajtema. Na primer, drugi faktor je bio definisan sa dva Agape (41 i 36) i tri Manija ajtema (32, 34, 29).

Kada su pored originalnih ajtema u analizu unešeni i novokreirani ajtemi za ove dve subskale, pokazalo se da je moguće definisati dva relativno jasna i nezavisna faktora, ali ne i interpretirati ih u skladu sa izvornom teorijom. Jedan faktor je ponovo bio definisan kombinacijom više Manija i Agape ajtema, i u glavnom se odnosio na opsesivni doživljaj ljubavi, dok su ajtemi drugog faktora generalno ukazivali na prisustvo konflikata u vezi (npr. ajtemi tipa 'često se svađamo').[2]

Konvergencija manične i samoodricajuće ljubavi bila bi manji problem da je umerenija. Hendrik i Hendrik (Hendrick & Hendrick, 1986) takođe izveštavaju o značajnoj korelaciji između te dve dimenzije (r=.30), ali nisu imali problema da ih faktorski diferenciraju. Ovde dobijeni rezultat, dakle, može biti posledica neadekvatnog prevoda, kulturne specifičnosti, kao i efekat uzrasta ispitanika.[3]

Revizija LAS skale

Pošto analiza izvornih ajtema nije rezultirala očekivanom faktorskom strukturom, ispitali smo da li se poboljšanje može postići uvođenjem pojedinih eksperimentalnih ajtema. Obavljena je serija faktorskih analiza i analiza unutrašnje konzistencije, sa uvođenjem po jednog eksperimentalnog ajtema.[4] Na taj način se uspelo da se poboljša pouzdanost (unutrašnja konzistencija) subskala, i da se postignu jednostavnije faktorske strukture. Prvo izveštavamo o rezultatima analize pouzdanosti.

Analiza pouzdanosti

Tabela 1 predstavlja koeficijente pouzdanosti (Kronbahova Alfa) za izvorne i revidirane LAS subskale. Zamenjeno je ukupno osam ajtema: po jedan u skalama Eros i Agape, po dva ajtema u skalama Ludus, Storge, i Manija. Ajtemi

---

[2] Ovaj nalaz bi mogao ukazati na potrebu uključivanja dimenzije konflikta u LAS model. Neke druge skale ljubavnih stavova sadrže takve subskale. Na primer, *Relationships Rating Form* (Davis & Todd, 1982; 1985), sadrži subskalu *Konflikti*.

[3] Hendrik i Hendrik (Hendrick & Hendrick, 1986) spekulisali su da bi faktorska struktura LAS skale mogla varirati sa uzrastom ispitanika (pored promene individualnih skorova na LAS dimenzijama sa uzrastom), iako godine starosti i skorovi na LAS skalama nisu značajno korelirali.

[4] Ovaj model analize preuzet je iz Radionice za eksperimentalnu psihologiju ličnosti (REKSPLI), profesora Ignjatovića (Univerzitet u Novom Sadu).

skale Pragma nisu menjani. Sve promene su poboljšale pouzdanost skala, iako su poboljšanja u skalama Agape, Eros i Manija relativno mala. Najveći pomak je u slučaju skale Ludus, gde je koeficijent of .59 povećan na .72.

Tabela 1: Koeficijenti pouzdanosti (Alfa) za izvorne i revidirane LAS subskale

	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
Alfa, Izvorne skale	.76	.59	.69	.72	.74	.75
Alfa, Revidirane skale	.77	.72	.77		.78	.77
Broj izmenjenih ajtema	1	2	2	0	2	1

U slučaju skale Storge, kao što je već rečeno, dva ajtema su formirali poseban, dual faktor. Njihove korelacije sa ukupnim skorom skale su prirodno bile niske (.20 i .18), tako da je uvođenje novih ajtema ovde dovelo do znatnog poboljšanja unutrašnje konzistencije. Koeficijenti su u opsegu od .72 (Ludus i Pragma) do .78 (Manija).

Faktorska analiza sa eksperimentalnim LAS ajtemima

Šest zadatih faktora ekstrahovanih iz matrice interkorelacija revidirane LAS skale objašnjavaju nešto veći procenat varijanse nego ranije (47.5%). Važniji pomak je u poboljšanju Varimax rotirane faktorske strukture (Tabela 2). Prvi faktor je definisan sa svih sedam Eros faktora, sa dosledno visokim projekcijama, u opsegu od .49 do .74. Novouvedeni Eros ajtem Ex4 ("*Za sebe bih rekla (rekao) da imam sreće u ljubavi*.") očigledno je u skladu sa ostalim ajtemima skale, uprkos specifičnoj formulaciji. Izgleda da doživljaj sebe kao 'srećne u ljubavi' izražava pozitivna iskustva u ljubavnim odnosima, a time i 'strasan' i 'romantičan' ljubavni stil.

Drugi faktor sadrži projekcije svih sedam Storge ajtema, u opsegu od .38 to .76. Dva nova ajtema se dobro uklapaju u ovaj faktor. Štaviše, jedan od njih ima najvišu projekciju (ajtem Sx2 "*Pre nego što smo se počeli zabavljati dosta dugo smo se poznavali*"). Dva Pragma ajtema su takođe saturirana ovim faktorom, mada sa relativno niskim koeficijentima. Verovatno, postoji određena zajednička varijansa u doživljaju ljubavi kao transformisanog prijateljstva i ljubavi kao procedure 'racionalnog izbora'.

Svih sedam ajtema skale Manija imaju značajne projekcije na treći faktor, sa zasićenjima od .32 do .63. Dva nova ajtema se dobro uklapaju u skalu. Veći je problem jedan 'stari' ajtem (M33), koji ima višu projekciju na faktor Agape. Ni jedan od novih ajtema nije mogao da zameni taj ajtem tako da istovremeno održi

relijabilnost i poboljša faktorsku strukturu. Ipak, napredak je postignut u vrlo važnom pravcu: sada se pokazalo mogućim faktorski razdvojiti dimenzije Manija i Agape, dok su ranije obe subskale formirale jedan zajednički faktor.

Drugi problem su dva Ludus ajtema, sa negativnim zasićenjima na Manija faktoru. Ovaj problem nije naročito iznenađujući, pošto postoji određena suprotnost između opsesivne ljubavi (Manija), i ljubavi kao igre (Ludus), pre nego ortogonalnost. Štaviše, 'problematični' Ludus ajtemi (L11 i L13) 'zvuče' više kao negativna strana Manije (lako prekidanje veza je prilično suprotno od nespavanja usled ljubavnih jada). Ponovo, novi ajtemi nisu mogli poboljšati istovremeno i pouzdanost i faktorsku distinktivnost dvaju skala.[5]

Tabela 2: Varimax faktorska struktura revidirane LAS skale

Ajtemi*	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5	Faktor 6
Eros						
Ex4 Za sebe bih rekla da imam sreće u ljubavi.	.59					
E2 U fizičkom, telesnom smislu, između mene i mog partnera postoji prava magija.	.60					
E3 Naše vođenje ljubavi je veoma intenzivno i zadovoljavajuće.	.63					
E4 Osećam da smo moj partner i ja zaista kao stvoreni jedno za drugo.	.68					
E5 Između mog partnera i mene je vrlo brzo došlo do emocionalne i fizičke bliskosti.	.55					
E6 Moj partner i ja se zaista razumemo međusobno.	.74					
E7 Moj partner potpuno odgovara mojim idealima što se tiče lepote i izgleda.	.49					
Ludus						
L8 Pokušavam da držim mog partnera pomalo u nesigurnosti što se tiče moje posvećenosti njemu.						.51
Lx3 Ljubav je prolazna.						.65
L10 Ponekad sam morala da pazim da dva moja partnera ne saznaju jedan za drugog.						.54
L11 Ja mogu svoje ljubavne veze prekinuti prilično lako i brzo.			-.53			.29

[5] Zapravo, kad su ta dva cilja postignuta na skalama Ludus i Manija, pojavili su se problemi sa faktorskom strukturom drugih skala.

Nastavak tabele 2.

Ajtemi*	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5	Faktor 6
Lx2 Ni jedna ljubavna veza nije za sva vremena.						.63
L13 Kad vidim da se partner suviše vezuje za mene, poželim da se malo povučem.			-.42		.49	.39
L14 Uživam da 'flertujem' sa mnogim različitim osobama.						.62
Storge						
S15 Teško je reći gde tačno prijateljstvo prestaje a ljubav počinje.		.43				
Sx2 Pre nego što smo se počeli zabavljati dosta dugo smo se poznavali.		.76				
Ax1 Prava ljubav večno traje.		.51				
S18 Najbolja ljubav je ona koja izrasta iz dugotrajnog prijateljstva.		.73				
S19 Naše prijateljstvo se postepeno, tokom vremena, pretvorilo u ljubav.		.75				
S20 Ljubav je u stvari duboko prijateljstvo, ne misteriozno i mistično osećanje.		.38				
S21 Moje najbolje ljubavne veze su nastale iz dobrog prijateljstva.		.67				
Pragma						
P22 Ja razmislim o tome šta će određena osoba postati u životu pre nego što mu se posvetim potpuno.					.60	
P23 Ja nastojim da pažljivo isplaniram svoj život pre nego što izaberem sebi partnera.					.73	
P24 Najbolje je voleti nekoga sa sličnim poreklom.					.62	
P25 Pri izboru partnera, najvažnije mi je kako se uklapa u moju porodicu.		.36			.41	
P26 Jedan važan faktor pri izboru partnera je to da li će on biti dobar roditelj.		.35			.33	
P27 Jedan od faktora pri izboru partnera je kako će to uticati na moju karijeru.					.62	
P28 Pre nego što se više posvetim bilo kome, nastojim da saznam koliko se njegovo i moje biološko nasleđe slažu, za slučaj ako bismo nekada imali dece.					.61	

Nastavak tabele 2.

Ajtemi*	Faktor 1	Faktor 2	Faktor 3	Faktor 4	Faktor 5	Faktor 6
Mania						
M29 Kada stvari između mog partnera i mene ne stoje dobro, stomak mi postaje nervozan.			.55			
Ax3 Ne mogu biti raspoložena ako je moj partner neraspoložen.			.52			
M31 Ponekad budem tako uzbuđena i napeta zbog ljubavnih problema da ne mogu spavati.			.58			
M32 Kad moj partner ne obraća pažnju na mene, skroz se osećam bolesno.			.63			
M33 Kad sam zaljubljena, teško mi je da se skoncentrišem na bilo šta drugo.			.32	.41		
M34 Ne mogu se opustiti ako sumnjam da je moj partner sa nekom drugom.			.59			
Ex2 Zaljubljena sam 'do ušiju' u mog partnera.			.42			
Agape						
Ax2 Ne pravim razliku između mojih želja i želja mog partnera.				.46		
A37 Radije bih patila ja nego što bih dozvolila da moj partner pati.				.62		
A38 Ja ne mogu biti srećna ukoliko ne stavim sreću moga partnera iznad sopstvene sreće.				.53		
A39 Obično sam voljna da žrtvujem sopstvene želje da bih omogućila svom partneru da ostvari svoje.				.65		
A40 Moj partner može raspolagati kako god poželi sa svime što god ja posedujem.				.67	-.37	
A41 Kada se moj partner naljuti na mene, i tada ga volim potpuno i bezuslovno.	.39			.31		
A42 Sve bih podnela zbog mog partnera.				.67		

Prikazana su zasićenja iznad .35, osim kad niže projekcije pripadaju 'teorijskom' faktoru.

* Prikazani su ajtemi formulisani u ženskom rodu. Eksperimentalni ajtemi su štampani masnim slovima, sa indeksom 'x'.

Svi Agape ajtemi, uključujući novi Ax2 ajtem, imaju značajne projekcije na Faktor 4, u opsegu od .31 do .67. Kao što je napomenuto ranije, jedan Manija ajtem

(M33) ima višu projekciju na Agape nego na 'svoj' faktor. Drugi problem u strukturi Agape faktora je ajtem A41, koji ima višu projekciju na Eros faktoru, iako je razlika u odnosu na projekciju na 'svoj' faktor mala. I pored toga, struktura ovog faktora je zadovoljavajuće jasna.

Pragma faktor (Faktor 5) sadrži samo izvorne ajteme, i svi imaju značajna zasićenja prvenstveno na ovom faktoru. Manji je problem to što dva Pragma ajtema (P25 i P26) takođe imaju značajne, doduše relativno niske, projekcije i na Storge faktor. Donekle ozbiljniji problem su dva 'strana' ajtema sa projekcijama na Pragma faktor. Jedan je Ludus ajtem L13 (povlačenje u odnosu na partnera koji se 'suviše' vezuje), a drugi je Agape ajtem A40 (spremnost da se sve deli; negativna projekcija). Izgleda da relativno 'hladna' Pragma ljubav implicira održavanje relativno jasnih granica u odnosu na partnera.

Šesti faktor se sastoji od Ludus ajtema, sa zasićenjima u opsegu od .29 do .65. Najviša zasićenja imaju dva eksperimentalna ajtema, što svakako zavređuje pažnju. Mogući prigovor, međutim, je da ti ajtemi daju određenu dodatnu konotaciju Ludus dimenziji, jer se oba ajtema odnose na privremeni, prolazni karakter ljubavi. Ipak, ajtemi deluju dobro integrisani sa ostatkom skale. Izgleda da su više problematični izvorni ajtemi L11 i L14, pošto oba imaju značajne i više projekcije (u negativnom smeru) na Manija faktoru.

Interkorelacije LAS dimenzija

Varimax faktori su, naravno, ortogonalni. Međutim, interesantno je ispitati interkorelacije između skala (i izvornih i onih sa eksperimentalnim ajtemima) skorovanih po principu jednostavne sumacije, jer to pokazuje relacije između ljubavnih stilova ako se svi ajtemi u okviru skala tretiraju jednako. Tabela 3 prikazuje ove koeficijente. Korelacije između izvornih skala su relativno niske ili nulte. Kao što se moglo očekivati, najveće odstupanje se odnosi na relativno visoku korelaciju između skala Agape i Manija. Hendrik i Hendrik (Hendrick & Hendrick, 1986) takođe su našli najvišu korelaciju između te dve skale, ali prilično nižu nego ovde (u njihovom slučaju r=.30).

Tabela 3: Interkorelacije između jednostavno sumiranih LAS skala (Iznad glavne dijagonale su originalne skale, ispod dijagonale su revidirane skale)

	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
Eros	-	.03	-.02	-.12	.13	.19*
Ludus	-.20*	-	-.06	.21*	-.27**	-.27**
Storge	-.06	-.11	-	.26**	.31**	.25**
Pragma	-.11	.16	.30**	-	.05	-.15
Mania	.26**	-.37**	.28**	.02	-	.54**
Agape	.21*	-.40**	.24**	-.12	.60**	-

** p<.01, * p<.05.

Interkorelacije između revidiranih subskala su generalno nešto više, što je verovatno odraz veće pouzdanosti, pre nego izmenjenog sadržaja skala. Očigledno, ako se skale skoruju jednostavnom sumacijom, pokušaj distinkcije ljubavnih stilova

nije sasvim uspeo. U slučaju Agape i Manije to je više nego očigledno (bez obzira sa ili bez eksperimentalnih ajtema). Te dve skale, po našim rezultatima, imaju oko 30 odsto zajedničke varijanse.

Relacije između LAS subskala i pola, starosti, i socijalnog statusa

U ranijim istraživanjima se pokazalo da postoje polne razlike u prosečnim skorovima na LAS skalama, mada relativno umerene. Polne razlike u sumiranim skorovima Las subskala (izvorne i revidirane skale) evidentirane na našem uzorku date su u Tabeli 4.[6]

Tabela 4: Polne razlike na LAS dimenzijama (izvorne i revidirane skale, sumirani skorovi*)

	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
POL						
Izvorne skale						
Muškarci	2.47	2.94*	2.65	3.42	3.08*	2.51
Žene	2.32	3.29*	2.56	3.41	2.69*	2.63
Revidirane skale						
Muškarci	2.54	2.93[a]	2.95	3.42	2.74**	2.67
Žene	2.39	3.22[a]	2.88	3.41	2.33**	2.82

Vrednosti u tabeli se odnose na aritmetičke sredine na skali od 1 (potpuno slaganje) do 5 (potpuno neslaganje). Razlike u aritmetičkim sredinama (dvostrani t-test): ** $p<.01$, * $p<.05$, a$p<.10$.

Značajne razlike postoje samo na skalama Ludus i Manija: ispitanice su, pokazalo se, sklonije Maniji, a ispitanici Ludusu. Hendrik i Hendrik (Hendrick & Hendrick, 1986) izveštavaju o identičnim rezultatima za te dve skale, iako su oni dobili polne razlike i na nekim drugim subskalama. Uvođenje novih ajtema je minimalno naglasilo polne razlike na skali Manije, a atenuiralo na skali Ludus.

Godine starosti nisu u korelaciji sa LAS subskalama, ni revidiranim niti originalnim. Međutim, ako se koreliraju faktorski skorovi umesto sumiranih skala, tada Pragma korelira sa starošću ($r=.18$, $p<.05$). Obrazovanje (u slučaju adolescenata, obrazovanje roditelja sa višim stepenom) takođe nije u korelaciji sa

[6] Iako bi bilo primerenije koristiti faktorske skorove kad se analiziraju odnosi između LAS dimenzija i drugih varijabli, mi ovde sledimo način analize originalnih autora (Hendrick & Hendrick, 1986), prvenstveno u cilju lakše komparacije rezultata.

LAS dimenzijama, osim ako se koriste faktorski skorovi. U tom slučaju, pokazuje se da su deca obrazovanijih roditelja relativno pragmatičnija u ljubavi (r=.18, p<.05). Izgleda da sa godinama i višim socijalno-ekonomskim položajem ljubav polako prestaje da bude slepa. Statusna homogamija bi, dakle, mogla biti donekle posredovana upravo pragmatičnim stilom ljubavi. Ipak, ovi rezultati su manje robustni, i zavise od specifičnog načina analize podataka, te ih treba uzeti sa povećanom dozom skepticizma.

Tabela 4 pruža osnovu i za poređenje apsolutnog nivoa skorova na subskalama sa rezultatima stranih istraživanja. Naši ispitanici (oba pola) izražavaju prvenstveno Erotički ljubavni stril, zatim dolazi Agape, Storge, Ludus, Manija, i konačno Pragma. Ako se ovi rezultati uporede sa rezultatima autora skale Hendrik i Hendrik (Hendrick & Hendrick, 1986), primetno je da je zastupljenost različitih ljubavnih stilova kod Subotičana približna zastupljenosti kod američkih ispitanika. Najznačajnija razlika je u izraženijem *odbijanju* pragmatičnog tipa ljubavi od strane naših ispitanika, gde je razlika približno pola jedinice na petostepenoj skali (p<.01). Ovaj nalaz se najverovatnije može interpretirati kao evidencija o kulturnim razlikama.

Ljubavni stilovi i indikatori ljubavnih iskustava

Kao i u drugim studijama, erotski ljubavni stil je najbolji prediktor niza indikatora 'ljubavnog ponašanja' (Tabela 5). Oni skloniji erotskoj ljubavi kažu da su češće bili zaljubljeni, da su trenutno zaljubljeni, da trenutno imaju ljubavnog partnera, da su relativno duže sa sadašnjim partnerom, da su zadovoljniji sa sobom, kao i sa sadašnjom vezom. Poslednji navedeni koeficijent (zadovoljstvo sadašnjom ljubavnom vezom) je i najviši (r=.57). Izgleda da je erotska ljubav *prava* ljubav.

Ludički ljubavni stil se karakteriše suprotnim korelatima. Ljubav-kao-igra, ne iznenađujuće, implicira ređe zaljubljivanje, uključujući sadašnjost, i relativno kraće trajanje sadašnje veze. Štaviše, oni skloniji ludičkoj ljubavi izgleda da su manje zadovoljni svojom sadašnjom ljubavnom vezom. Bilo bi zanimljivo proveriti da li je nezadovoljstvo *posledica* ludičke ljubavi, ili oni nezadovoljni usvajaju ludički, manipulativni stil ljubavi u potrazi za 'pravom' ljubavlju.

Tabela 5: Korelacije između LAS dimenzija i odabranih relevantih varijabli (izvorne i revidirane skale)

Varijable	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
B6 Koliko puta si do sada bila/bio zaljubljen/a: (1 - nijednom, 5 - više od 5 puta)	-.23* (-.21*)	.19*		.21*	-.19*	
B7 Da li si sada zaljubljen/a? (1 - Ne, 2 – Da)	-.36** (-.29**)	.24**		.19*	-.44** (-.34**)	-.30** (-.31**)
B8 Da li sada imaš partnera? (1 - Ne, 2 - Da)	-.36** (-.29**)		.24** (.19*)			
B9 Koliko dugo si sa sadašnjim (poslednjim) partnerom zajedno? (1 - manje od jednog meseca; 5 - duže od godinu dana)	-.26**	.26** (.22*)				
B10 Koliko si zadovoljna/zadovoljan samim sobom? (1 - ni malo, 5 - potpuno)	-.30** (-.25**)				.18* (.24**)	
B12 Koliko si zadovoljna (zadovoljan) svojom sadašnjom ljubavnom vezom? (1 - ni malo, 5 - potpuno)	-.57** (-.48**)	.25**				

U zagradama su korelacije za izvornim LAS skalama. Pragma nije revidirana. Prikazane su samo značajne korelacije; ** $p<.01$, * $p<.05$.

Storge, tj. ljubav kao prijateljstvo, povezana je jedino sa manjom verovatnoćom da ispitanik(ca) trenturno ima partnera. Moguće je da ovakav ne-strasan, prijateljski ljubavni stil vodi manje aktivnoj 'potrazi' za partnerom, ili zadovoljstvu sa samo prijateljskim odnosom.

Poput Ludusa, Pragma je povezana sa manjom sklonošću ka zaljubljivanju. Takve osobe su ređe bile zaljubljene i trenutno nisu zaljubljene. Dakle, i manipulativni (Ludus) i pragmatički stav prema ljubavi čine osobe manje sklone zaljubljivanju, što nije iznenađujući rezultat.

Osobe koje karakteriše manični ljubavni stil navode da su bile relativno češće zaljubljene, posebno da su trenutno zaljubljene. Opet, moguće je i da ovaj ljubavni stil predisponira osobe ka takvom ponašanju, ali i da je uticaj suprotnog smera: da iskustvo zaljubljenosti čini osobe više maničnim. Međutim, važno je primetiti da je, za razliku od Erosa, Manija povezana sa *ne*zadovoljstvom sobom. Moguće je da je to u osnovi opsesivne potrebe za ljubavlju o kojoj govori Manija.

Sadašnja zaljubljenost je jedini korelat dimenzije Agape. Takođe se to može interpretirati dvojako: samoodricajući ljubavni stil čini ljude sklonijim da se zaljube, ali i da zaljubljenost vodi većoj sklonosti ka samoodricajućem odnosu.

Ista tabela pokazuje i korelacije LAS skala pre revizije (dati su u zagradama). U većini slučajeva, koeficijenti su nešto viši za *revidirane* skale (osim korelacije između Manije i ajtema B10, i marginalno skale Agape i B7). U slučaju Ludusa, izvorna skala korelira samo sa ajtemom B9. Dakle, revizija LAS skale je poboljšala takođe i njenu sposobnost predikcije različitih indikatora romantičnog ili ljubavnog ponašanja. Može se zaključiti da su utvrđeni koeficijenti korelacije u skladu i sa intuitivnim očekivanjima, ali i sa rezultatima drugih istraživanja (npr. Hendrick & Hendrick, 1986).

Diskusija

Ovim radom sledili smo sugestiju autora LAS skale da "etničke razlike u stilovima ljubavi mogu biti plodan pravac za buduća istraživanja" (Hendrick & Hendrick, 1986, str. 401). Međutim, verujemo da je zanimljivo ne samo ispitati etničke ili kulturne razlike u prosečnim skorovima na LAS dimenzijama, nego takođe ispitati i moguće *kvalitativne* razlike u dimenzijama ljubavi, tj. faktorskoj strukturi skale ljubavnih stavova. Time analiza postaje značajna ne samo kao psihometrijska vežba, već može doprineti razvoju substantivnih hipoteza o više ili manje univerzalnim aspektima stavova prema ljubavi. Pošto smo anticipirali da će se pojedini LAS ajtemi pokazati kao kulturno specifični, i stoga manje validni indikatori merenih dimenzija, uključili smo i niz eksperimentalnih ajtema za svaku od LAS dimenzija.

Revizija skale

Iako je šestodimenzionalna faktorska struktura LAS skale višestruko replicirana na američkim uzorcima (npr. Hendrick & Hendrick, 1986, 1989; Montgomery & Sorell, 1997), naša eksplorativna analiza izvornih LAS ajtema je dala delimično neočekivane rezultate. Dok je Eros praktično u potpunosti faktorski reprodukovan, faktori Ludus, Storge i Pragma sadržali su po nekoliko ajtema koji 'pripadaju' drugim dimenzijama, ili su se njihovi ajtemi pojavljivali na drugim faktorima. Najznačajnije odstupanje se odnosi na konvergenciju ajtema iz Manije i Agape ka jednom zajedničkom faktoru, kao i dual Storge faktor. Štaviše, neke od subskala, posebno Ludus, pokazale su se prilično inkonzistentne sadržine (sudeći prema Alfa koeficijentu).

Kroz seriju ponovljenih faktorskih analiza i analiza pouzdanosti uz uvođenje po jednog eksperimentalnog ajtema, uspelo se u poboljšanju, kako pouz-

danosti skala, tako i faktorske strukture. Osam ajtema je zamenjeno: po dva iz dimenzija Ludus, Storge i Manija, a po jedan iz Erosa i Agape.

Iako je konačni rezultat ukazivao na prihvatljivo jasnu faktorsku strukturu, neki od problema sa sadržinom LAS dimenzija su ostali nerešeni. Naime, bez obzira na zamenu ajtema, korelacija između sumiranih skorova skala Agape i Manija je ostala previsoka za teorijski nezavisne dimenzija. Iako je ta korelacija najviša i kod autora skale (Hendrick & Hendrick, 1986), ipak je prilično niža nego ovde dobijena. Štaviše, pojedini autori uopšte nisu našli značajnu korelaciju između navedene dve dimenzije (Montgomery & Sorell, 1997). Stoga, ovaj nalaz zahteva dodatno, makar i spekulativno, objašnjenje.

Pošto su niže ili nulte korelacije dobijene pre svega na američkim uzorcima, jedna mogućnost je da se radi o kulturnim razlikama u strukturi ljubavnih stavova. Moguće je da je za doživaljaj ljubavi u našoj kulturi specifičnija kombinacija opsesivne i samoodricajuće ljubavi, nego njihova nezavisnost. Ovu hipotezu bi valjalo posebno proveriti na odvojenim uzorcima za žene i muškarce, pošto, izgleda, da je ta kombinacija više u skladu sa stereotipom o 'ženskoj' ljubavi.[7]

Druga mogućnost je da je takva konvergencija faktora specifična za adolescentni uzrast (većina naših ispitanika), i/ili za početne faze romantičnog odnosa (cf. Montgomery & Sorell, 1997). Moguće je da određena nesigurnost u sebe i partnera, te jaka potreba da se formira i održi veza (uključujući naravno ulogu kulturnih skriptova, ili pritiska vršnjaka, na primer), a sve to pojačano relativnim nedostatkom iskustva specifičnim za mlađi uzrast, čine faktore koji utiču na konvergenciju samoodricajuće i opsesivne ljubavi. Argument protiv ovakve hipoteze je da uzrast izgleda nema veze sa LAS skorovima (na primer, prema našim rezultatima, a i prema Hendrick & Hendrick, 1986). Ipak, buduća istraživanja bi valjalo da provere razlike u faktorskoj strukturi na različitim uzrasnim grupama, ili fazama odnosa, a ne samo korelacije LAS skala i drugih varijabli (kako to rade originalni autori). Iako Hendrik i Hendrik (Hendrick & Hendrick, 1986, 1989) pretpostavljaju da osobe mogu nezavisno menjati dominantni ljubavni stil, smisleno je pretpostaviti takođe da su i odnosi između dimenzija jednako podložni promenama.

Konačno, nije neverovatno da je razlog konvergenciji faktora Agape i Manija i odraz neadekvatnog prevoda ili specifičnosti uzorka ispitanika. U svakom slučaju, pri generisanju alternativnih ajtema za Agape skalu trebalo bi više imati na umu Novozavetnu koncepciju ljubavi.

Ukoliko se ipak pokaže da Agape-Manija korelacija jeste relativno robustan nalaz i na drugim uzorcima, to bi moglo zahtevati određenu promenu teorije, verovatno u pogledu pretpostavljene međusobne nezavisnosti stavova prema ljubavi (na primer, moguće je da postoji određeni 'afinitet' između pojedinih stilova: verovatno je lakše 'preći' od Agape ka Maniji, nego od Pragme ka Maniji).

Na opštijem nivou, izgleda verovatno da određeni stepen kovarijacije pojedinih skala odražava 'prirodu' fenomena, pre nego samo grešku u merenju. Po

---

[7] Korelacije između Manije i Agape su više na ženskom uzorku, kako na revidiranim (.70 prema .56) tako i na izvornim skalama (.63 prema .51, svi koeficijenti $p<.01$).

našem viđenju, nije opravdano očekivati da stilovi ljubavi budu potpuno ortogonalni, i sasvim promenljivi od jedne partnerske veze do druge.[8] Možda je opravdanije koncipirati stilove ljubavi kao relativno trajnije dispozicije, koje bi dalje bile zasnovane na određenim opštijim osobinama ličnosti (Worobey, 2001). Na primer, prema Zukermanu i saradnicima (Zuckerman et al., 1976), osobe sa izraženom osobinom potrebe za stimulacijom (sensation seeking) slobodnije su u svom seksualnom ponašanju. Prema tome, ne bi bilo iznenađujuće kada bi se utvrdilo da su skloniji i ludičkom ljubavnom stilu. U svakom slučaju, ispitivanje ličnosnih korelata stilova ljubavi je obećavajući pravac za dalja istraživanja.[9]

Korelati LAS skale

Ispitan je takođe i niz uobičajenih varijabli Ù korelata LAS skale. Nalazi se bitno ne razlikuju od onog što se izveštava u literaturi (npr. Leon et al., 1995, Hendrick & Hendrick, 1986, 1989). Na našem uzorku, ispitanice su pokazale veću sklonost ka Maniji kao stilu ljubavi, a muškarci ka Ludusu. Što se tiče zadovoljstva ljubavnom vezom, naši nalazi su takođe u skladu sa nalazima drugih studija. Eros se pokazao kao najznačajniji prediktor zadovoljstva ljubavnom vezom.[10] Viši skor na Ludusu ukazuje na manje zadovoljstvo ljubavnom vezom, kao i kod Hendricka i saradnika (Hendrick et al., 1988), koji su našli istu povezanost, ali samo na uzorku muškaraca i na uzorku ljubavnih parova. O sličnim nalazima izveštavaju i Mongomeri i Sorel (Montgomery & Sorell, 1997), gde je Ludus negativno korelirao sa nezadovoljstvom vezom, ali samo na uzorcima venčanih odraslih ispitanika, a ne i kod mlađih nevenčanih parova.

Iako se u literaturi mogu sresti sporadično utvrđene korelacije među drugim LAS dimenzijama, ove dobijene i u našem istraživanju spadaju među najrobustnije nalaze. To se odnosi prvenstveno na Eros, koji se otkriva kao 'najkorisnija' LAS dimenzija za predikciju niza aspekata ljubavnog ponašanja i iskustava. I u našem uzorku, Eros korelira sa svim uključenim indikatorima, kao, na primer, sa zaljubljenošću, brojem ljubavnih partnera, dužim trajanjem veze, a takođe i sa zadovoljstvom sobom. Važna psihološka razlika između Manije i Erosa

---

[8] Uporedi sa rezonovanjem na ovu temu u Hendrick & Hendrick, 1986.

[9] Arnold i Tompson, na primer, zaključuju da su od svih šest LAS dimenzija "na osnovu skorova poremećaja ličnosti najprediktabilnije skale Ludus i Mania" (Arnold & Thompson, 1996, str. 436).

[10] Vidi, na primer, Mongomeri i Sorel (Montgomery & Sorell, 1997). Utvrđeno je takođe da je Eros najznačajniji prediktor zadovoljstva bračnim odnosom (npr. Contreras, Hendrick & Hendrick, 1996; Inman-Amos, Hendrick & Hendrick, 1994).

izgleda da je upravo u zadovoljstvu sobom, pošto Manija negativno korelira sa zadovoljstvom samim sobom, dok su ostale korelacije u istom smeru kao i kod Erosa (ranija zaljubljenost, i sadašnja zaljubljenost). Moguće je da iza ove dve dimenzije stoje neke bazičnije osobine ličnosti.

Što se tiče socijalno-ekonomskog statusa, LAS dimenzije se i kod nas pokazuju prilično nezavisne. Pragma ljubavni stil je nešto zastupljeniji kod osoba višeg obrazovnog nivoa (ili osoba koje imaju takve roditelje).

Napominjemo i da su revidirane skale pokazale veću prediktivnu moć u pogledu više aspekata romantičnog ponašanja. Štaviše, prediktivna moć se generalno pojačava ukoliko se koriste faktorski skorovi, a ne sumirani skorovi.

Konačno, treba primetiti da se prosečni skorovi naših ispitanika ne razlikuju posebno od skorova ispitanika drugih kultura (prvenstveno iz SAD). Najznačajnije odstupanje je u pogledu nešto nižih skorova na Pragmi kod naših ispitanika, što je verovatno odraz kulturnih razlika.

Istraživanje zaključujemo ponavljanjem da revidirana LAS skala pokazuje jasnu, teorijski očekivanu faktorsku strukturu, sa svih šest LAS dimenzija. Eksperimentalni ajtemi su bili od pomoći, i nisu narušavali konstrukt validnost LAS subskala. Korelati revidiranih LAS subskala odgovaraju rezultatima dobijenim primenom izvorne verzije i primenom u drugim kulturama. To dalje sugerira da je Jugoslovenska inicijalna primena i adaptacija skale uspešna, te da se revidirana LAS skala može koristiti kao validan instrument za procenu šest stilova ljubavi u Jugoslaviji.

Ipak, bez obzira na postignuto poboljšanje u pogledu strukture i pouzdanosti, dalja poboljšanja su svakako moguća i potrebna. To se posebno odnosi na razdvajanje Manije i Agape, s jedne strane, i Manije i Ludusa, sa druge.

Reference

Arnold, M. E. & Thompson, B. (1996): Love Style Perceptions in Relation to Personality Function, *Journal of Social Behavior and Personality, 11,* 3, 425-438.

Bardis, P. D. (1978): The Measurement of Love: The Orpheus-Eurydice, Zeus, and Penelope Types, *Social Science, 53,* 1, 33-47.

Contreras, R., Hendrick, S.S., & Hendrick, C. (1996): Perspectives on Marital Love and Satisfaction in Mexican American and Anglo-American Couples, *Journal of Counseling and Development, 74*, 408-415.

Davis, K. E. & Todd, M. (1982): Friendship and love relationships. U: K. E. Davis (Ed.), *Advances in Descriptive Psychology* (Vol. 2, str. 79-122), Greenwich, CT: JAI Press.

Davis, K. E. & Todd, M. (1985): Assessing friendship: Prototypes, paradigm cases and relationship description. U: S. Duck & D. Perlman (Eds.), *Understanding Personal Relationships: An Interdisciplinary Approach*, 17-38, London: Sage.

Hendrick, C. & Hendrick, S. (1986): A theory and method of love, *Journal of Personality and Social Psychology, 50*, 392-402.

Hendrick, C. & Hendrick, S. (1989): Research on love: Is it measuring up?, *Journal of Personality and Social Psychology, 56*, 784-794.

Hendrick, S. & Hendrick, C. (1992): *Romantic Love,* Newbury Park: Sage.

Hendrick, S. & Hendrick, C. (1993): Lovers as friends, *Journal of Social and Personal Relationships, 10*, 459-466.

Hendrick, S., Hendrick, C. & Adler, N. (1988): Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together, *Journal of Personality and Social Psychology, 54,* 980-988.

Hinkle, D. E. & Sporakowski, M. J. (1975): Attitudes Toward Love: A Reexamination, *Journal of Marriage and the Family, 37*, 4, 764-767.

Inman-Amos, J., Hendrick, S. & Hendrick, C. (1994): Love attitudes: Similarities between parents and between parents and children, *Family Relations, 43*, 456-461.

Lee, J. A. (1973): *The colors of love: An exploration of the ways of loving,* Don Mills, Ontario: New Press.

Leon, J. L., Parra, F., Cheng, T. & Flores, R. E. (1995): Love-Styles Among Latino Community College Students in Los Angeles, *Psychological Reports, 77,* 527-530.

Montgomery, M. J. & Sorell, G. T. (1997): Differences in Love Attitudes Across Family Life Stages, *Family Relations, 46*, 1, 55-61.

Munro, B. & Adams, G. (1978): Correlates of Romantic Love Revisited, *Journal of Psychology*, 98, 211-214.

Rubin, Z. (1970): Measurement of Romantic Love, *Journal of Personality & Social Psychology, 2,* 265-273.

Sternberg, R. J. (1986): A triangular theory of love, *Psychological Review, 93*, 119-135.

Sternberg, R. J. (1987): Liking versus loving: A comparative evaluation of theories, *Psychological Bulletin*, 102, 331-345.

Sternberg, R. J. (1997): Construct Validation of a Triangular Love Scale, *European Journal of Social Psychology*, 27, 313-335.

Worobey, J. (2001): Sex differences in associations of temperament with love-styles, *Psychological Reports, 89*, 25-26.

Zuckerman, M., Tushup, R. & Firmer, S. (1976): Sexual attitudes and experience: Attitude and personality correlates and changes produced by a course in sexuality, *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 44*, 7-19.

Love Attitude Scale: Results of Initial Application in Yugoslavia

BOJAN TODOSIJEVIĆ
ALEKSANDRA ARANČIĆ
SNEŽANA LJUBINKOVIĆ

The study illustrates the results of initial application of the Love Attitude Scale (LAS, Hendrick and Hendrick, 1986) in Yugoslavia. The study has been conducted on 127 subjects in Subotica, mostly adolescents. The factorial structure of the scale was investigated, relations among LAS scales were studies, as well as relations with theoretically relevant behavioral correlates of attitudes towards love. Also, an extensive item analysis was carried out. According to the analysis replacement of eight original items was suggested. The results suggest that the Yugoslav initial application and adaptation of the scale was successful, and that the revised LAS scale can be used as a valid instrument for evaluation of six styles of love: Eros, Agape, Mania, Pragma, Storge, and Ludus.

Key words: LAS scale, love, factorial analysis, gender differences.

Шкала любовных отношений (ЛАС): результаты инициального применения в Югославии

БОЯН ТОДОСИЕВИЧ
АЛЕКСАНДРА АРАНЧИЧ
СНЕЖАНА ЛЫБИНКОВИЧ

В работе приводятся результаты инициального применения шкалы любовных отношений (LAS, Hendrick and Hendrick, 1986) в Югославии. Исследование проведено на примере 127 испытуемых из города Суботица, главным образом подросткового возраста. Проведено исследование факторской структуры шкалы, проведен анализ реляции LAS подэкал, а также и реляции теоретически релевантной бихейвиоральной корреляции

отношений к любви. Проведен также и экстенсивный айтем-анализ, на основе которого предлагается замена 8 исходных айтем. Результаты показывают, что югославское инициальное применение и адаптация экалы были успешными, а LAS шкалу можно применять в качестве валидного инструмента для оценки 6 стилей в любви: эрос, Агапе, Мания, Прагма, Сторге, Лудус.

Ключевые слова: ЛАС шкала, любовь, факторский анализ, половые признаки.